

TEKNOLOGİYANIN TƏDRİSİ METODİKASI
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ
METHODOLOGY OF TEACHING TECHNOLOGY

UOT 372.8-51

Reyhan Tapdıq qızı Hacızadə

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetin müəllimi

<https://orcid.org/0000-0002-2287-2905>

[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(5\).180-183](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(5).180-183)

KORREKSIYAEDİCİ TƏLİM İXTİSASINDA
“TEKNOLOGİYA VƏ ONUN XÜSUSİ MƏKTƏBLƏRDƏ TƏDRİSİ” FƏNNİNİ TƏDRİS
EDƏRKƏN, TƏLİMİN TƏŞKİLİNƏ VERİLƏN TƏLƏBLƏR

Рейхан Тандыг гызы Гаджизаде

преподаватель Азербайджанского Государственного

Педагогического Университета

ТРЕБОВАНИЯ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ПО КОРРЕКТИРУЮЩЕЙ
СПЕЦИАЛИЗАЦИИ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА
«ТЕХНОЛОГИЯ И ЕЕ ПРЕПОДАВАНИЕ В СПЕЦИАЛЬНЫХ ШКОЛАХ»

Reyhan Tapdig Hajizade

teacher of the Azerbaijan State Pedagogical University

REQUIREMENTS FOR ORGANIZING TRAINING IN THE SPECIALIZATION
OF CORRECTIVE EDUCATION WHILE TEACHING THE SUBJECT
"TECHNOLOGY AND ITS TEACHING IN SPECIAL SCHOOLS"

Xülasə. Məqalədə, Korreksiyaedici təlim ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr, “Texnologiya və onun xüsusi məktəblərdə tədrisi” fənninə verilən tələblərdən bəhs edir. Xüsusi məktəblərdə bu fənni tədris edəcək gənc müəllimlər yiyələndikləri bilik və bacarıqları tətbiq edərək, verilən tələblərə uyğun olaraq, hansı metod və üsullardan istifadə etməli olduğundan və alınan nəticələrin inkişafı təhlil edilmişdir.

Açar sözlər: *texnologiya fənni, əlliliyi olan uşaqlar, metodlar, üsullar, bilik və bacarıqlar, inklüzivlik, pedaqoq.*

Аннотация. В статье повествуется о требованиях к предмету «Технология и ее преподавание в специальных школах» студентов, обучающихся по специальности коррекционного образования. Также отмечено, какие методы и приемы следует использовать для получения знаний и умений молодыми учителями, которые будут преподавать этот предмет в специальных школах, и проанализировать развитие полученных результатов, согласно заданным требованиям.

Ключевые слова: *предмет Технология, дети с ограниченными возможностями, методы, приемы, знания и умения, инклюзивность, педагог*

Abstract. The article talks about the requirements for the subject "Technology and its teaching in special schools" of students studying in the specialty of corrective education. When young teachers who will teach this subject in special schools apply their acquired knowledge and skills, according to the given requirements, which methods and methods should be used and the development of the obtained results was analyzed.

Keywords: *technology subject, children with disabilities, methods, techniques, knowledge and skills, inclusivity, educator*

Azərbaycanda əlilliyi olan uşaqlarla bağlı bilik, münasibət və təcrübələr barədə aparılmış son tədqiqatlardan birində müəyyən edilmişdir ki, əlilliyi olan uşaqların təhsil imkanlarının təmin edilməsində hələ də seqreqasiya əsaslı modellərin tətbiqi üstünlük təşkil edir. [3] Münasibətlər, mühit və sistemlə bağlı əngəllər əlilliyi olan uşaqların təhsildə tam iştirakına imkan vermir. Təhsil müəssisələrinin fiziki baxımından əlçatanlığı təmin edilməyib, adi ümumtəhsil məktəblərində təhsil proqramı (kurikulum) əlilliyi olan uşaqlar üçün uyğunlaşdırıla bilmir və əlçatan deyil. İnküziv təhsillə bağlı təriflər tibbi istiqamətə əsaslanır və cəmiyyətin bütün səviyyələrində maraqlı tərəflər arasında bu anlayış haqqında təsəvvürlər çox məhduddur. Əlillik və inküzivlik ilkin pedaqoji hazırlıq və müəllimlər üçün ixtisasartırma proqramlarına əhəmiyyətli dərəcədə inteqrasiya edilməyib.

Korreksiyaedici təlim ixtisasında təhsil alan tələbələr "Texnologiya və onun xüsusi məktəblərdə tədrisi" fənnindən öyrəndiklərini tətbiq edərək, çox real sinif mühitində olmaları vacibdir. Buraya məsələn, istehsalat təcrübəsi, məktəblərdə müşahidələr, müəllimlərlə söhbətlər, məktəblərə qıssa müddətli təyinatlar və ya praktika daxil etmək olar. Bundan başqa tələbələr bu fənnə dərinlən yiyələnmələri və dərsi daha yaxşı planlaşdırılması üçün təlim nəticələri, onları necə öyrənməsi, bunu dərsin planı ilə necə əlaqələndirildiyi barədə biliklərə sahib olması vacibdir.

"Texnologiya və onun xüsusi məktəblərdə tədrisi" fənninin tədrisində başlıca olaraq şagirdlərdə əməyə maraq oyadılmalı, əmək tərbiyəsinin mahiyyəti, əməyə və əmək alətlərinə sevgi aşılmalıdır. Burada əmək terapiyasının şagirdlərə müsbət təsirinin böyük rolu ondadır ki, şagird məqsədyönlü fəaliyyət göstərməklə, daxili təbiətini dəyişir, qabiliyyətini nümayiş etdirir. Bu zaman o, fiziki və əqli cəhətdən inkişaf edir, təkmilləşir və tikmə-biçmə, kəsib yapışdırmaq, plastilin və gil işi, səhnələşdirilmiş oyunlar, kulinar bacarıqlar, tikinti materialları ilə işlər, quraşdırma, əməkdaşlıq, sosial münasibətlər və özünəxidmət əməyi kimi yeni biliklərə yiyələnir.

"Texnologiya və onun xüsusi məktəblərdə tədrisi" fənnində hər bir müəllim mövzunun xarakterinə, şagirdlərin yaş və bilik səviyyələrinə

uyğun gələn müasir təlim üsullarından istifadə etməlidir. Bu məqsədlə təlim prosesində müəllim tərəfindən şagirdlərin aktivliyini, maraqlarını təmin edən, fiziki hazırlıqlarını artıran və birləşmə fəaliyyət bacarıqlarını inkişaf etdirən metod və üsullara üstünlük verilməlidir. Eyni zamanda dialoq və əməkdaşlığı müəllim müxtəlif yollarla həyata keçirməli və psixoloji dəstək göstərməlidir. Burada şagirdin uğursuzluq qorxusu və inamsızlıq hissi aradan götürülür.

Müasir dövrdə pedaqoji proses əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticələri əldə etmək üçün müəllimlərin təşkiləddici, əlaqələndirici, istiqamətverici, məsləhətçi, şagirdlərin təcrübəçi, yaradıcı subyektlər kimi qarşılıqlı əməkdaşlıq fəaliyyətləri əsasında aşağıdakı prinsiplər nəzərə alınmaqla qurulur.

Pedaqoji prosesin tamlığı: təlim məqsədlərinin kompleks şəkildə (öyrəddici, tərbiyəddici, inkişafddici) həyata keçirilməsi başa düşülür.

Təlimdə bərabər imkanların yaradılması: uyğun olaraq şagirdlər üçün eyni təlim şəraiti yaradaraq pedaqoji proses onların potensial imkanları nəzərə alınmaqla tənzimlənir.

Şagirdyönlülük: şagirdi təlim prosesinin mərkəzində qalmaq tələb edir. Pedaqoji prosesdə tədris və təlim işi şagirdin maraq və tələbatlarının öyrənilməsi və təmin edilməsinə, onların istedad və qabiliyyətlərinin üzə çıxmasına yönəldilir. Şagirdyönlülük prinsipi şagirdlərin müstəqil həyata hazırlanmasına və peşə seçmələrinə maraq yaradır.

İnkişafyönlülük: şagirdlərin fəallığı izlənilir, nailiyyətləri təhlil edilir, bilik, bacarıq və vərdişlərin inkişaf səviyyəsi tənzim olunur. Nəzərdə tutulan bacarıqların mənimsənilməsi şəxsiyyətin inkişafını təmin edir, şagirdlərin müstəqil həyatda səmərəli fəaliyyət göstərmələri üçün zəmin yaradır.

Fəaliyyətin stimullaşdırılması: pedaqoji prosesin səmərəli və effektiv qurulması, şagirdlərin təlimə olan motivlərini artırmaq üçün onların fəaliyyətlərində bütün irəliləyişləri müəyyənəşdirilir və dəyərləndirilir. Nəticədə şagirdlərin daha uğurlu təlim nəticələri qazanmaları təmin olunur.

Dəstəkləyici mühitin yaradılması: pedaqoji prosesin münasib maddi-texniki baza əsasında və sağlam, mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi, fəaliyyətin və səmərəliliyin yüksəl-

dilməsi üçün əlverişli və təhlükəsiz təlim şəraiti yaradır.

Təlim yanaşması inklüziv müəllimlərin sinif otağındakı davranışını modelləşdirir. O, uşaqlara yönələn pedaqoji fəaliyyəti və bütün təhsilalanlara uyğunlaşmaq üçün sinif otağı mühitində, dərslərin planlaşdırılmasında, tədris üslubunda və təlimatlandırmada hansı dəyişikliklərin edilə biləcəyini əks etdirir. Müasir təlim texnologiyalarının köməkliyi ilə təlimin təhsiləndirici, inkişafetdirici və tərbiyələndirici funksiyaları özünü daha qabarıq şəkildə büruzə verir və təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə səbəb olur.

“Texnologiya” fənni üzrə təlimin təşkilinə verilən digər əsas tələblər aşağıdakılardan ibarətdir.

1. Dərsin məqsədinin dəqiqliyi. Belə ki, şagirdlər bilik əldə edir, onlarda bacarıq və vərdişlər formalaşır, texniki yaradıcılıq qabiliyyətləri inkişaf edir.

2. Təlim və tərbiyənin vahidliyi. Təlimin tərbiyəedici xarakter daşması bütün fənlərə aid olduğu kimi, texnologiya fənninə də aiddir. Bu dərslərdə şagirdlərə öyrədilən bir çox keyfiyyətlər aşılır. Şagirdlərə əmək tərbiyəsi üçün əlverişli şərait yaranır.

3. Tədris materiallarını düzgün seçilməsi. Tədris materialı bir çox faktorları nəzərə alınmaqla seçilməlidir. Bura dərslərin məqsədi, şagirdlərin keçmiş dərslərdə əldə etdikləri bilik və bacarıqlar, onların fiziki inkişafı aiddir.

4. Tədris metodlarının düzgün seçilməsi. Əgər müəllim təlim metodları və üsullarını düzgün seçməzsə, dərslərin məqsədinə nail olmaq qeyri mümkündür. Texnologiya dərslərində əsas mərhələ şagirdlərin praktiki işidir. Buna görə də, müəllim təlim metodunu və üsullarını düzgün seçməlidir.

5. Dərsin təşkilinin dəqiqliyi. Dərslərdə vaxtın düzgün ayrılması, təlimə verilən əsas tələblərdəndir. Hər bir dərs onun təşkili və keçirilməsi dəqiq olmalıdır.

6. İş zamanı şagirdlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması. Texnologiya dərslərində şagirdlər müxtəlif kəsici və deşici alətlərdən istifadə edirlər. Bu zaman təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunmalıdır. Xüsusi məktəblərdə istər aşağı siniflərdə istərsə də yuxarı siniflərdə iş zamanı mütləq müəllim nəzarəti olmalıdır.

Təhlükəsizlik və gigiyena qaydalarına riayət etmək təlimin təşkilinə verilən əsas tələblərdəndir.

Öyrənmə sosial fəaliyyətdir. Müəllimlər və pedaqoji təhsil alan tələbələr birgə tənqidi refleksiya fəaliyyətindən iştirak etməyə, inam və paylaşma mədəniyyəti formalaşdırmağa həvəsləndirilməlidirlər. Öyrətmə prosesində müəllimin göstərdiyi pedaqoji məharət, ustalıq nəzərdə tutulur. Müəllim sinifdə işgüzar şərait yaradıb şagirdlərin müstəqil mühakimələrinə geniş meydan açırsa, hər mövzunun xarakterinə uyğun priyomlardan, çeviklik və interaktivliyin təmin edilməsindən istifadə edərsə deməli o, dərsləri qura bilir. [1, s.95]

Öyrətmək özü mürəkkəb peşədir, müəllim dərsləri hazırlayır, təlim ehtiyaclarını və öncəliklərini seçir və təlimdə olan potensial maneələrin öhdəsindən gəlmək üçün çevik üsul tətbiq etmək məqsədilə bu maneələri müəyyən etməlidir. Müxtəlif yollarla məzmunu çatdırma bilər və şagirdlərin işin öhdəsindən sərbəst şəkildə gəlməsi üçün şərait yaratmalıdır.

Kağız və kartondan, eyni zamanda fərqli materiallardan istifadə edərək texnologiya dərslərində bir çox əməliyyatlar aparılır. İlk öncə heç bir kəsici alətdən istifadə etmədən hazırlanan məmulat olan kağızqatlama üsulundan istifadə edərək müxtəlif fiqurların düzəldilməsi. Kağızqatlama, applikasiya işi, mozaika və burda istifadə olunan materiallar (müxtəlif materiallı xırda qırıntılar), təbiət materialları (daş, qum, ağac, yarpaq, palıd qozası, balıqqulağı və s.), plastik materiallar, tullantı materialları, plastilin, gil, taxta və s. istifadə etməklə əməli işlərin yerinə yetirilməsi şagirdlər üçün həm əyləncəli həm də maraqlı və yaradıcı olur. Applikasiya işi və mozaika şagirdlərdə kiçik matorikanın inkişafı və öz fantaziyalarının genişlənməsində böyük rol oynayır. Yapışdırma, quraşdırma, birləşdirmə, modelləşdirmə, yığma kimi əməliyyatları yerinə yetirmək şagirdlərin gələcək peşələrinin bir başlanğıcıdır. Həmin əməli işlər şagirdlərə politexnik biliklər aşılayır.

Prinsip olaraq, tələbatların inkişafı şagirdin real imkanlarından yüksəkdə durmalıdır. Belə olduqda ziddiyyət əmələ gəlir, onun inkişafının hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış etməsi mümkün olur. Tələbatların təmin olunma ob-

yekti kimi dərk olunan məqsəd öz tələbləri ilə inkişafı qabaqlamalıdır.

Həmin tələblər təlim prosesinin məntiqinə uyğun, şagirdin gücücədən ölçüdə və çətinlikdə olmalıdır. Təlim prosesi qarşısına qoyulmuş vəzifələrlə şagirdlərin real imkanları arasındakı əsas ziddiyyətdən sonrakı dəyişikliklər xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Hər bir dərslərin sonunda müəllim şagird nailiyyətlərinin və özün qiymətləndirmə apar-dıqda aşağıda verilmiş suallar ortaya çıxır.

Şagirdləri nə üçün qiymətləndiririk?

1. Şagird qarşısına qoyulan tapşırığı nə dərəcədə yerinə yetirib?

2. Şagirdin tədris nailiyyətlərini əldə etməsini dəstəkləyən müvafiq metodlar hansılardır?

Müəllimin özünütəhlili: Bütün şagirdlər nəzərdə tutulan biliklərə yiyələnə bilirlərmi? Dərs planı nəzərdə tutulan tədris nəticələrini dəstəkləyirmi? Kim üçün nə yaxşıdır və nə yaxşı deyil? “Texnologiya və onu xüsusi məktəblərdə tədrisi” fənnini tədris etmək üçün daha yaxşı üsul varmı?

Problemin aktuallığı. “Texnologiya və onun xüsusi məktəblərdə tədrisi” fənninin tədrisinə verilən tələblərə münasibətin bildirilməsi aktual bir məsələdir.

Problemin yeniliyi. Məqalədə xüsusi qayğıya ehtiyac olan şagirdlərin texnologiya dərslərində fəaliyyətinin inkişafı üçün istifadə olunan metod və üsullar diqqət mərkəzinə gətirilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılar üçün faydalı olacaqdır.

Ədəbiyyat:

1. Ağayev Ş.O., R. T. Hacızadə və başqaları İbtidai siniflərdə şagirdlərin texnologiyadan idrak bacarıqları. “MM-S” müəssisəsi. -Bakı, 2019. -220 s.
2. Əlizadə, Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. / Əlizadə Ə. -Bakı: “Pedaqogika”, - 2004. -432 s.
3. Grimes, Stevens, Dela Cruz “Azərbaycanda əlilliyi olan uşaqlarla bağlı olan biliklər, münasibətlər və təcrübələr” UNESKO-nun Statistika İnstitutu. -2018.
4. İnküziv təhsil üzrə müəllim inkişafı proqramı. UNİCEF-in Azərbaycandakı nümayəndəliyi “Regional inkişaf” İctimai Birliyi. -2019.

E-mail: reyhan.hacizad@mail.ru
Redaksiyaya daxil olub: 05.09.2024.